

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zájmové vzdělávání na Uherskobrodsku

Vypracovala:
Urbanová Kristýna

Vedoucí práce:
Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.

Olomouc 2016

Poděkování

Za odborné vedení a cenné rady při zpracovávání bakalářské práce děkuji
vedoucímu bakalářské práce Mgr. Vítu Dočkalovi Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem při zpracování práce použila.

V Olomouci dne 17. února 2016

Obsah

Úvod.....	5
1. Celoživotní učení	6
1.1. Vzdělávání vs. učení.....	6
1.2. Historie celoživotního učení.....	6
1.3. Realizace celoživotního učení	7
1.4. Kontext zájmového vzdělávání v celoživotním učení.....	8
2. Zájmové vzdělávání dospělých.....	11
2.1. Definice zájmového vzdělávání	11
2.1.1. Volný čas.....	13
2.1.2. Potřeba a zájem	14
2.2. Cíle a funkce zájmového vzdělávání.....	15
2.2.1. Kvalita života	15
2.3. Typy zájmového vzdělávání.....	16
2.3.1. Kulturní a estetická výchova.....	17
2.3.2. Pohybová a sportovní výchova	17
2.3.3. Cestování a turistika.....	18
2.3.4. Zdravotní výchova	18
2.3.5. Environmentální výchova	19
2.3.6. Vědeckotechnické vzdělávání.....	19
2.3.7. Jazykové vzdělávání.....	20
2.3.8. Náboženská a duchovní výchova.....	20

3.	Motivace.....	21
3.1.	Faktory ovlivňující motivaci ve vzdělávání	22
3.2.	Bariéry ve vzdělávání	23
4.	Uherskobrodsko a nabídka zájmového vzdělávání	24
5.	Výzkumné šetření.....	27
5.1.	Cíl výzkumu, výzkumné otázky, hypotézy	27
5.2.	Operacionalizace výzkumných hypotéz	28
5.3.	Metoda výzkumného šetření.....	30
5.4.	Sběr dat a výzkumný vzorek	30
5.5.	Postup analýzy výzkumných dat	31
6.	Interpretace výzkumného šetření	32
6.1.	Struktura výzkumného vzorku	32
6.2.	Ověřování hypotéz.....	32
6.3.	Shrnutí výsledků a diskuze	38
	Závěr	40
	Seznam použité literatury.....	41
	Seznam příloh.....	45

Úvod

V současné rychle se rozvíjející době si člověk nevystačí s informacemi, které získal ve školních lavicích. Na člověka jsou kladeny stále vyšší požadavky, které jsou především spojeny s uplatněním na pracovním trhu a s rozvojem technologií. Dospělí lidé jsou postaveni před úlohu tyto změny pochopit a reagovat na ně. Toho je docíleno neustálým učením se něčemu novému. K tomuto učení se novým věcem ale mnohdy nedochází ve snaze člověka samotného učit se jim. Proto by měl být kladen větší důraz na to, co se lidé chtějí učit ve vlastní snaze. A právě to byl jeden z hlavních důvodů, proč jsem si pro tuto práci vybrala právě oblast zájmového vzdělávání. To totiž není založeno na povinnosti něco se učit, ale vychází z dobrovolného rozhodnutí člověka věnovat se aktivitám, které rozvíjí jeho zájmy, jak je již z jeho názvu patrné. Především bych se v této práci chtěla zaměřit na typy aktivit, které lidé vykonávají na základě vlastního rozhodnutí nejčastěji. Tudíž tomu, jaké typy zájmového vzdělávání preferují. Důležitou roli při výběru takových činností hraje také motivace a faktory, které ji podporují, ale také bariéry, které lidem naopak brání v realizaci jejich zájmů. Tuto zjištění bych chtěla orientovat na dospělé jedince v oblasti Uherskobrodsko. Oblast Uherského Brodu jsem si zvolila z důvodu, že je rodištěm Jana Amose Komenského, který myšlenku vzdělávání jako celoživotního procesu prosazoval. A také významnou roli hrál fakt, že vzhledem k tomu, že tato oblast je zároveň i místem mého bydliště, bude pro mne sběr dat lépe realizovatelný.

Cílem bakalářské práce je identifikovat preferované typy zájmového vzdělávání dospělých na Uherskobrodsku, jejich motivaci a bariéry ve vzdělávání, a také identifikovat, zda možnost zapojit se do zájmového vzdělávání pozitivně ovlivňuje jejich kvalitu života. Bakalářská práce se zaměřuje na charakteristiku zájmového vzdělávání, vymezuje jeho typy a cíle a identifikuje jeho postavení v rámci celoživotního učení. Jsou v ní vymezeny pojmy motivace a bariéry ve vzdělávání, a také pojem kvalita života. Tyto teoretické pojmy jsou podkladem pro výzkumné šetření, které tvoří druhou část práce.

1. Celoživotní učení

Před tím než přejdu k samotnému vymezení zájmového vzdělávání, považuji za vhodné zařadit jej do vzdělávací soustavy. Proto první kapitolu věnuju celoživotnímu učení, ze kterého později vyplyne místo zájmového vzdělávání. Učení a vzdělávání však není totéž, proto rozdíl mezi těmito pojmy vymeším hned na začátku práce pro lepší pochopení.

1.1. Vzdělávání vs. učení

Rozdíl mezi vzděláváním a učením popisují autoři např. Plamínek (2014) a Hroník (2006), kteří chápou pojem učení jako nadřazený pojmu vzdělávání. Tvrdí, že se učíme nejen organizovaně, ale i spontánně. Ne vždy má ale učení kladné výsledky, může se stát, že výsledky získané učením jsou i nežádoucí (Hroník, 2006, s. 31). Palán vidí učení obdobně jako proces, kterým získáváme zkušenosti bez ohledu na to, jestli se to děje vědomě nebo latentně. Výsledkem učení nejsou jen nabyté znalosti, vědomosti a dovednosti, ale také změna způsobů chování, postojů a hodnot (Palán, 1997, s. 120). Vzdělávání představuje jeden ze způsobů učení. Je to ohraničený celek, kdy můžeme identifikovat jeho začátek i konec. Můžeme tedy soudit, že se učíme i tehdy, kdy se nevzděláváme (Hroník, 2006, s. 31). Bednaříková vidí rozdíl mezi vzděláváním a učením obdobně. Obsahem vzdělávání dospělých mohou být aktivity institucionálně organizované, tehdy se jedná o celoživotní vzdělávání. Nebo jsou tyto aktivity založeny na sebevzdělávání, kdy jde o proces celoživotního učení. (Bednaříková, 2006, s. 55). Nejvýstižnější definici, podává Strategie celoživotního učení, která představuje učení jako nepřetržitý proces, kdežto vzdělávání jako ohraničenou organizovanou aktivitu (Strategie, 2007, s. 7–8).

Z výše uvedených definic vyplývá, že učení nás provází po dobu celého našeho života, kdežto vzdělávání je pouze způsob, kterým se můžeme učit. Zásadní rozdíl můžeme tedy spatřit v tom, že vzdělávání je vždy ohraničený aktivita, kdežto učení je nepřetržitý proces.

1.2. Historie celoživotního učení

V této podkapitole bych chtěla stručně objasnit, kde se myšlenka vzdělávání jako celoživotního procesu zrodila a jakým způsobem se prosadila. Myšlenku vzdělávání jako nikdy nekončícího procesu formuloval už v 17. století Jan Amos Komenský, který

ve svém díle Vševýchova přiřazuje pojmu vzdělání titul „univerzální“. Univerzálnost můžeme spatřit v jeho slovech, ve kterých zastává názor, aby byl vzděláván „*k plnému lidství...ne nějaký jeden člověk neb několik jich nebo mnoho, nýbrž všichni lidé vespolek i každý zvlášť, mladí i staří, bohatí i chudí, urození i neurození, mužové i ženy, zkrátka každý*“ (Komenský, 1948, s. 22). Nejznámější myšlenkou zakladatele moderní pedagogiky tedy bylo, aby *všichni byli vyučováni všemu a všestranně* (Komenský, 1948, s. 22). Já však ve své práci nebudu zacházet daleko do historie a zmíním pouze nejznámější koncepce pojednávající o celoživotním vzdělávání, které byly rozvinuty v 60. a 70. letech 20. vlivnými mezinárodními organizacemi. Jednalo se především o OECD a koncepci *permanentního vzdělávání* nebo UNESCO a koncepci *celoživotního vzdělávání*. Vzdělávací politika se po vydání těchto koncepcí stala diskutovaným tématem a zvýšila se poptávka po kvalifikované pracovní síle, což tvořilo tlak na vzdělávací instituce a systémy (Beneš, 2003b, s. 30). Koncept celoživotního vzdělávání si sice vydobyl popularitu celého světa, ale v 70. letech 20. století v důsledku chápání vzdělání jako ekonomické veličiny, kterou lze finančně odměnit, ustupuje koncept do pozadí. Vrací se až v devadesátých letech, avšak pod termínem celoživotního učení (Šerák, 2009, s. 14–15). Dnes se preferuje pojem celoživotní učení zejména pro to, že člověk sám je ve vzdělávání zodpovědný za získávání a rozvíjení schopností, dovedností, znalostí a kompetencí (Průcha a Veteška, 2012, s. 52). Tato preference použití termínu učení je důvodem, proč jsem i kapitolu 1 pojmenovala celoživotní učení navzdory tomu, že se v ní pojednává o vzdělávání.

1.3. Realizace celoživotního učení

V současné době je celoživotní učení definováno mnoha autory. Podstata definic je však stejná. Podle Andragogického slovníku se jedná o „*veškeré formalizované i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout zdokonalení znalosti, dovednosti a odborných předpokladů*“ (Průcha a Veteška, 2012, s. 52). V dokumentu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) s názvem Strategie celoživotního učení ČR je pojem učení prezentován jako nepřerušovaná kontinuita. Pro to, aby se člověk vzdělával v průběhu celého života, je důležitá kvalita všeobecného základního vzdělávání, které je základnou pro další učení. (Strategie, 2007, s. 7).

Na otázku jakým způsobem se můžeme do celoživotního učení zapojit, odpovídají autoři podobně. Můžeme mluvit o třech základních učebních činnostech. Tyto činnosti popisují například Peter Jarvis (2004), Bednaříková (2006) nebo Palán (2006, s. 31–32):

Formální vzdělávání probíhá ve školách nebo v jiných formálních vzdělávacích institucích. Instituce mají zároveň jasně vytyčené cíle, funkce, obsahy vzdělávání, prostředky i způsob evaluace. Po skončení tohoto vzdělávání je absolvování potvrzeno celospolečensky uznávaným certifikátem (např. diplomem, titulem, vysvědčením).

Neformální vzdělávání poskytují soukromé instituce, neziskové organizace nebo i školská zařízení. Je to sféra systematických a organizovaných vzdělávacích aktivit, které se zaměřují na získání nových znalostí, kompetencí a dovedností, ale jejich absolvování nezvyšuje kvalifikaci. Často do něj můžeme zařadit volnočasové aktivity.

Informální učení je sice neorganizovaný a nesystematický proces, ale jeho přínos pro rozvoj osobnosti je zásadní. Je typický postupným hromaděním vědomostí, dovedností a postojů, které člověk získává v průběhu každodenního života. Jsou to poznatky získané např. četbou či sledováním médií. Jedná se o sebevzdělávání, ale účastník této formy vzdělávání si mnohdy neuvědomuje, že získané informace přispívají k novým poznatkům a dovednostem.

S odlišným pojmenováním těchto realizačních činností se můžeme setkat v zahraniční literatuře, konkrétně u Knowlese, který označení informální učení používá pro typ, který je u většiny českých autorů pojmenován jako neformální vzdělávání. O informální učení se v jeho případě jedná tehdy, když se lidé dobrovolně a opakovaně účastní kurzu s cílem rozšířit vědomosti v dané oblasti (Henry, 2011, s. 21).

V této práci se budu držet rozdělení učebních činností podle většiny českých autorů, a to na formální, neformální a informální. Problematiku zařazení zájmového vzdělávání do jednoho z těchto typů učebních činností řeším v kapitole 2.1.

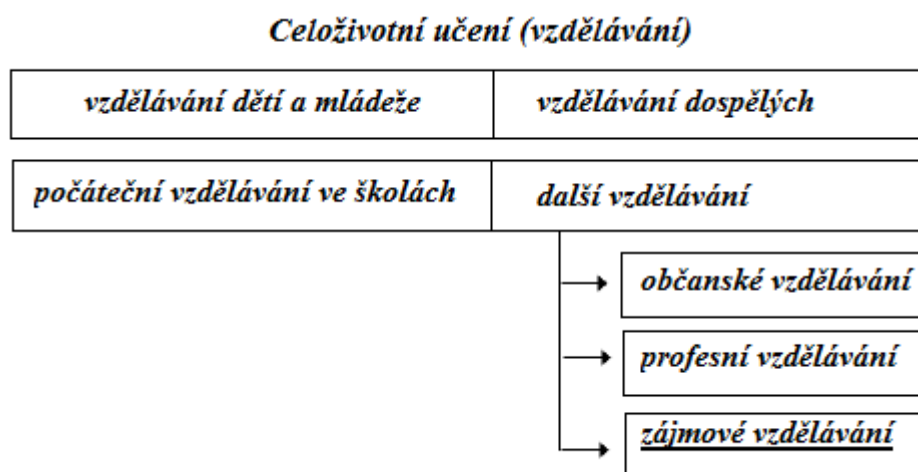
1.4. Kontext zájmového vzdělávání v celoživotním učení

Nyní se dostáváme k tomu, proč jsem v práci s názvem *Zájmové vzdělávání* začala mluvit o celoživotním učení. Vedl mě k tomu fakt, že právě dosud rozebírané celoživotní učení můžeme rozdělit na dvě etapy, a těmi jsou počáteční vzdělávání a další vzdělávání (Průcha a Veteška, 2012, s. 52). MŠMT do počátečního vzdělávání zahrnuje základní vzdělávání, což je období povinné školní docházky. Dále je tam zahrnuto všeobecné

vzdělávání, které slouží především jako příprava na další studium a odborné vzdělávání, jehož cílem je příprava na budoucí povolání.

Další vzdělávání probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání (Strategie, 2007, s. 7). Dělí na další profesní vzdělávání, jehož posláním je rozvíjení postojů, znalostí a schopností, které jsou vyžadovány pro výkon určitého povolání. Občanské vzdělávání, které je zaměřeno na to, aby člověk znal svá práva a povinnosti v jeho občanských, politických, společenských i rodinných rolích. A v neposlední řadě zájmové neboli sociokulturní vzdělávání, které utváří člověka na základě jeho zájmů a uspokojuje potřeby člověka na základě jeho osobního zaměření (Palán, 2002, s. 22–23). Zájmovému vzdělávání bude věnována kapitola 2. Pro lepší utvoření představy systému celoživotního učení přikládám jeho schéma:

Schéma 1: Místo zájmového vzdělávání v celoživotním učení



Zdroj: Upraveno podle Palána (1997, s. 87).

Toto schéma by se dalo shrnout slovy uvedenými v Memorandu o celoživotním učení: „Celoživotní učení je společnou střechou, pod kterou by se měly sjednotit všechny druhy vzdělávání“ (Memorandum, 2000). Koncepce celoživotního učení je v dnešní době rozhodující, protože sdružuje počáteční i další vzdělávání do jednoho velkého celku, který je vzájemně propojen a umožňuje tak postoupnost všech složek vzdělávací soustavy. Pokud člověk chce uspět v dnešní rychle se rozvíjející společnosti, nestačí mu vzdělání, které získal v mládí, musí moci a chtít toto vzdělání rozšiřovat (Bílá kniha, 2001, s. 79).

Zájmové vzdělávání můžeme tedy zcela jistě zařadit do kontextu celoživotního učení, které je nadstavbou všech typů vzdělávání. Jednotlivé typy se na jednu stranu liší v zaměření a ve svých cílech, na stranu druhou každý typ vzdělávání nám umožňuje rozvíjení našich schopností, znalostí a dovedností v různých oblastech. Tyto výše uvedené typy vzdělávání nejsou předmětem této práce, proto je již nebudu zmiňovat, zaměřím se pouze na jeden typ, a tím je zájmové vzdělávání.

2. Zájmové vzdělávání dospělých

V předchozí kapitole jsem Vás seznámila s pojmem celoživotní učení a celoživotní vzdělávání, z něhož nám vyplynulo místo zájmového vzdělávání ve vzdělávací soustavě. Také jsem představila učební činnosti, kterými lze vzdělání v průběhu našeho života získat. V této práci se zaměřuji na zájmové vzdělávání dospělých osob, a proto zde stručně vymezím jednotlivé etapy dospělosti. U mnoha autorů se setkáváme s rozdělením dospělosti do podobných etap, ale věkové hranice jednotlivých kategorií bývají různě posunuty. Pro tuto práci použiju jedno z dělení, které představuje Langmeier a Krejčířová. Jedná se o následující dělení dospělosti (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 167):

- Časná dospělost – od 20 do 29 let. Pro toto období je typické převzetí vývojových úkolů a dosažení určitého stupně zralosti.
- Střední dospělost – od 30 do 45 let. Toto období je obdobím plné výkonnosti a relativní stability jedinců.
- Pozdní dospělost – od 46 do 65 let. Je dobou do začátku stáří.
- Stáří – od 66 let. Lze jej dále rozdělit na časně a vysoké.

Následně se dostáváme ke stěžejní kapitole této práce a tou je vymezení pojmu zájmového vzdělávání a jeho typů.

2.1. Definice zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání můžeme definovat jako souhrn výchovně vzdělávacích aktivit, ale i jiných, které směřují k účelnému naplnění volného času. Toto vzdělávání zároveň umožňuje lidem získat nové vědomosti a dovednosti (Průcha a Veteška, 2012, s. 307). Podle Bednaříkové tento typ vzdělávání pomáhá taktéž naplňovat volný čas jedince, a také reaguje na jeho potřeby a zájmy, protože obsah aktivit si účastníci volí podle svého hodnotového zaměření (Bednaříková, 2006, s. 56). Zájmové vzdělávání je svobodně volená činnost ve volném čase a kompetence ní získané se mohou uplatnit jak v profesním životě, tak v sociálním prostředí. Tento typ vzdělávání zároveň pomáhá naplnit potřeby, které nejsou uspokojovány jinými typy vzdělávání. Důležitým aspektem zájmového vzdělávání je především „*respektování autonomie jedince, individuální motivace a osobní zaměřenost*“ (Knotová, 2006, s. 71). Za nejvýstižnější definici považuji definici dle Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR, která říká, že zájmové vzdělávání se

uskutečňuje ve volném čase a především slouží k rozvoji zálib, jehož výsledkem je získání znalostí a dovedností (Bílá kniha, 2001, s. 83).

Vzhledem k faktu, že zájmové vzdělávání zahrnuje širokou oblast organizované i individuální edukace podle osobních zájmů jedince, může saturace jeho zájmů probíhat těmito způsoby (Šerák, 2009, s. 51):

- Sebevzděláváním s podporou relevantních informačních zdrojů (literatura, internet).
- Ve formální nebo neformální organizaci, která se specializuje na zájmové vzdělávání (univerzity třetího věku, akademie volného času).
- Ve formální nebo neformální organizaci, která se sice nespécializuje na tento typ vzdělávání, ale vytváří edukační prostředí, které jedinci umožňuje saturaci jeho edukačních zájmů (muzea, divadlo, galerie).
- Kombinací výše uvedeného (sebevzdělávání s pomocí institucí i jednotlivců).

Zájmové vzdělávání je sice chápáno jako integrální součást edukace dospělých, ale jeho uskutečňování je teoreticky podchyceno pouze omezeně. Problémem je nejasná hranice mezi čistě zájmovými činnostmi a mezi aktivitami edukačního charakteru (Šerák, 2009, s. 51).

Pokud Šerák hovoří o jednom ze způsobů, jak zájmové vzdělávání realizovat jako o sebevzdělávání, může Vás jistě napadnout (s ohledem na kapitolu 1.4), že zájmové vzdělávání můžeme zařadit do informálního způsobu učení. A s tím souvisí také problém, proč je tedy zájmové vzdělávání nazýváno jako vzdělávání a ne učení (rozdíl mezi nimi jsem vymezila v kapitole 1.1). O této problematice hovoří Krystoň, podle kterého hlavním segmentem zájmového vzdělávání je neformální vzdělávání, které vyplývá z primárních znaků, které mají tyto oblasti společné. Zároveň však široká nabídka edukačních aktivit, které jsou realizované v rámci zájmového vzdělávání, vytváří prostor i pro informální učení (Krystoň, 2011, s. 18).

I přes problémy, které se s vymezením pojmu zájmového vzdělávání pojí, ve své práci budu na základě výše uvedených definic chápat zájmové vzdělávání jako aktivitu, která je vykonávána ve volném čase člověka a slouží především k rozvoji jeho zálib, protože je založena na zájmech a potřebách, a také umožňuje lidem získání znalostí a dovedností

v daných oblastech. Budu se zaměřovat jak na sféru neformálního vzdělávání, tak na aktivity spojené s informálním učením.

Ve většině definic zájmového vzdělávání nacházíme společné jmenovatele, těmi jsou volný čas, bez kterého by se zájmové vzdělávání nemohlo realizovat. A také zájmy a potřeby člověka, na kterých je zájmové vzdělávání, jak je již z názvu patrné, postaveno. Proto následující podkapitoly věnují právě těmto pojmům.

2.1.1. Volný čas

Mnozí autoři se ve vymezení pojmu volný čas liší. Shodu však nacházíme v tom, že musíme odlišit dobu mimopracovní a volný čas. Mimopracovní doba totiž obsahuje různé činnosti, které do volného času řadit nemůžeme. Dle Filipcové je to cesta do a z práce, zajištění chodu domácnosti a v neposlední řadě jídlo, spánek a osobní hygiena (Filipcová, 1967, s. 18). Ale co do volného času tedy přesně zařadit? Hradečná stručně charakterizuje volný čas jako dobu, kdy „*člověk patří sám sobě*“, člověk je v tomto čase oproštěn od rutinních záležitostí a každodenních problémů a jeho naplnění tohoto času závisí pouze na jeho vůli (Hradečná, s. 65). Volný čas je naplňován především takovými činnostmi, pro které se člověk rozhoduje na základě vlastní vůle, přesvědčení a potřeb a vykonává je především sám pro sebe (Knotová, 2006, s. 69).

Přestože by aktivity ve volném čase měly být vykonávány pro člověka samotného, jak tvrdí Knotová (2006), trávení volného času ovlivňuje několik aspektů. Vliv na trávení volného času mají sociální, politické, ekonomické, demografické a kulturní podmínky. Jedním z faktorů, který nás ovlivňuje nejvíce je typ osobnosti a typ výchovy, která nám byla poskytnuta v průběhu života. Dalším faktorem je bezpochyby i věk, pohlaví nebo profese. Dle výzkumů největší hodnoty volnému času přiřkládají mladí, naopak nejnižší pak senioři nebo osaměle žijící osoby. Musíme brát v potaz především fakt, že míra edukačních aktivit je určována především mírou volného času jedince (Šerák, 2009, s. 37, 53). Volný čas tedy považuji za dobu, kdy se člověk může věnovat sám sobě, svým zájmům a jejich rozvíjení. Zda je nedostatek volného času bariérou v účasti na zájmovém vzdělávání na Uherskobrodsku, ověřím ve vlastním výzkumném šetření v druhé části práce.

2.1.2. Potřeba a zájem

Pokud zájmové vzdělávání reaguje na specifické zájmy a potřeby jedince (viz kapitola 2.1) považují za vhodné tyto pojmy vysvětlit. Potřeba představuje deficit něčeho obecně, což znamená stav, kdy se organismu něčeho nedostává. Nelze zde ale mluvit o nedostatku nějaké látky, jedná se především o nedostatek podnětů, činnosti apod. (Nakonečný, 1973, s. 118). V kontextu této práce se zabýváme především potřebou vzdělávací. Na ni mají vliv rodina, povaha pracovní činnosti, postavení v rodině, dosavadní vzdělanost, aj. (Šerák, 2009, s. 48–49). Vzdělávací potřeby vznikají za účelem dosažení rovnováhy mezi vlastními možnostmi a budoucím sociálním a pracovním uplatněním. Vzdělávací potřeby jedince by měly být totožné se vzdělávacími potřebami společnosti, což vyvolává poptávku po dalším vzdělávání (Palán, 1997, s. 128).

Zatímco potřebu můžeme definovat jako reakci na určitý podnět, termín zájem je typický svou trvanlivostí a stálostí. Zájmy (často označovány i jako záliby) jsou rozvíjeny existujícími potřebami, zájmy umožňují, aby byly potřeby uspokojeny, a tím ovlivňují vznik dalších potřeb. Zájem bývá mnohdy jediným pojítkem mezi lidmi, kteří si ve skutečnosti nerozumí. Záleží také na typu zájmů (Šerák, 2009, s. 49–50). Pávková zájmy definuje jako „*relativně stálé snahy zabývat se předměty nebo činnostmi, které člověka upoutávají po stránce poznávací nebo citové*“. Zároveň podotýká, že zájmy patří mezi aktivačně-motivační vlastnosti, které vedou člověka k činnosti zaměřené určitým směrem (Pávková, 2002, s. 92). Ve struktuře osobnosti představují zájmy nejsnadněji ovlivnitelnou část, lze je zesilovat, zeslabovat nebo je záměrně vytvářet (Říčan, 2010, s. 109). Zároveň jsou zájmy významnou součástí motivační struktury jedince (Palán, 1997, s. 135). Intenzitu zájmu lze měřit na základě vynaloženého úsilí vedoucího k jednání, které je zájmem nasměřováno. Po dosažení cíle zájmu nastává uspokojení. Pro zájmové vzdělávání je tak typické vynaložit snahu, úsilí a peníze (Šerák, 2009, s. 50). Aspekty, které ovlivňují zájem o vzdělávání, jsou především učitel/lektor, sociální prostředí, společnost a v neposlední řadě vztah k učení (Palán, 1997, s. 135).

Volný čas, zájmy a potřeby nejsou ale jediné charakteristiky zájmového vzdělávání. V následujících řádcích se pokusím shrnout další aspekty, kterými je zájmové vzdělávání charakterizováno.

Podle Šeráka (2009, s. 52) je pro zájmové vzdělávání typické kromě sféry volného času, a orientace na zájmy jedinců také dobrovolnost, svoboda výběru, místní příslušnost,

pestrost obsahu, neutilitárnost, otevřenost a aktivita. Vážanský (1990, s. 6) kromě těchto charakteristik popisuje i další dvě, těmi jsou motivace a touha po vlastním rozvoji.

2.2. Cíle a funkce zájmového vzdělávání

Na otázku co je záměrem zájmového vzdělávání nám odpovídají cíle tohoto typu vzdělávání. Cíle zjednodušeně představují to, čeho chceme dosáhnout. Cílem zájmového vzdělávání je podle Šeráka smysluplné vyčerpání volného času. Šerák tvrdí, že cílem tohoto typu vzdělávání není připravit dospělého na profesní využití získaných znalostí, ale rozšíření horizontu nabídky možností, protože člověk si vybírá oblast, ve které se chce vzdělávat na základě jeho zájmu o kterém již má základní znalosti (Šerák, 2009, s. 46). Avšak dle Národního programu rozvoje vzdělávání v ČR nabyté znalosti a dovednosti jsou využitelné i v profesním životě (Bílá kniha, 2001, s. 83).

Funkce zájmového vzdělávání dospělých jsou používány pro označení základního smyslu vzdělávání. Označují jeho nejobecnější cíle. Základní funkce jsou podle Palána humanizační, integrační a kvalifikační. Humanizační přispívají k humanizaci člověka a k jeho enkulturaci. Integrační spočívají v začleňování se do sociálních kontaktů, tato funkce je základem pro sociální komunikaci. Kvalifikační umožňují uplatnění na trhu práce (Palán, 1997, s. 41). Podle tzv. Bílé knihy zájmové vzdělávání plní funkci výchovnou, vzdělávací, kulturní, zdravotní, sociální a preventivní (Bílá kniha, 2001, s. 54).

Hlavním úkolem zájmového vzdělávání je kultivovat osobnost, dotvářet hodnotovou orientaci a umožnit seberealizaci člověka. Výsledkem edukace tedy nejsou pouze nové znalosti a dovednosti, ale především zlepšení kvality života jedince (Šerák, 2009, s. 46).

Můžeme tedy říci, že cílem zájmového vzdělávání je nejen získání znalostí a dovedností v takových oblastech, které jsou člověku blízké a jež sám získávat chce na základě jeho zájmu, ale také znalostí takových, které jsou využitelné v profesním životě. Získání znalostí však není prioritou tohoto typu vzdělávání. Mnoho autorů se shoduje na tom, že zájmové vzdělávání především vede ke zlepšení kvality života jedince.

2.2.1. Kvalita života

Pokud je výsledkem zájmového vzdělávání zlepšení kvality života (Šerák, 2009, s. 46), pokusím se tento nejednoznačný pojem přiblížit. V současné době neexistuje obecně přijímané a konkrétní vymezení tohoto pojmu. V běžném životě se pojem kvalita života

pojí většinou s pozitivním přístupem, kdy kvalitní znamená dobrý, avšak v odborném jazyce se můžeme setkat s použitím tohoto termínu jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. (Gurková, 2011, s. 22). Autoři Velkého sociologického slovníku vymezují pojem kvalita života jako kvalitativní parametry lidského života, lidského způsobu života, životního stylu a životních podmínek (Petrušek a kol., 1996, s. 557). Vzhledem k tomu, že zkoumání kvality života není hlavním předmětem této práce, nebudu zacházet do hloubky problematiky vymezení a měření kvality života, a pro své účely v této práci se budu řídit vymezením Heřmanové (2012, s. 38), podle které je kvalita života pouze subjektivní záležitostí a vypovídá o tom, jak se jednotlivec sám cítí.

2.3. Typy zájmového vzdělávání

Po seznámení s cíli a funkcemi zájmového vzdělávání se dostáváme k rozdělení zájmového vzdělávání podle typů činností, které ve výchovně-vzdělávacím procesu vykonáváme. V těchto typech nejde pouze o vzdělávání, ale také o výchovu. Hlavními znaky výchovy jsou cílevědomost, systematickosti, a zároveň respektování dobrovolnosti, přitažlivosti a zajímavosti (Bendl, 2015, s. 122).

S kategorizací zájmových činností se však nesetkáváme u mnoha autorů. Pokusy o jakoukoliv systematizaci zájmových činností jsou označeny za neúspěšné vzhledem k faktu, že zájmové vzdělávání je nejpestřejší sféra vzdělávání dospělých (Šerák, 2009, s. 137). Filipcová rozděluje zájmovou činnosti do pěti kategorií na základě vztahu člověka a činnosti. Jedná se tedy o to, která stránka osobnosti se v člověku při určité činnosti aktivizuje. Z toho vyplývá členění na zájmové činnosti fyzické, praktické, kulturně estetické, intelektuální a společenské (Filipcová, 1967, s. 144). Vymazal dělí výchovně-vzdělávací činnosti podle obsahu výchovy (Vymazal, 1990, s. 9–10):

- Výchova morálně-politická a právní,
- výchova jazyková, vědecká a světonázorová,
- výchova pracovní a technická,
- výchova estetická,
- výchova tělesná, zdravotní a branná.

Vzhledem k době, kdy bylo toto členění představeno, nemůžeme některé jeho prvky považovat za aktuální. Nejaktuálnější rozdělení zájmových činností popisuje Šerák, který rozděluje osm oblastí zájmového vzdělávání, ze kterých budu ve své práci vycházet.

Je nutno podotknout, že jednotlivé typy zájmového vzdělávání jsou si svými činnostmi podobné nebo se překrývají (Šerák, 2009, s. 137).

2.3.1. Kulturní a estetická výchova

Za základní charakteristiku kultury považujeme fakt, že je výtvořem lidstva. Na kulturu bývá nahlíženo z několika hledisek. V této práci na kulturu budu nahlížet jako na něco, co vzdělává člověka a kultivuje ho v průběhu jeho života (Havlík, 2015, s. 36). Zároveň však výchova a vzdělávání je považována za prvek kultury, který ji rozvíjí. Estetická výchova se zaměřuje na rozvinutí všech složek osobnosti, především emocionální stránky. Estetická výchova probíhá prostřednictvím zkušenosti, proto je důležité umožnit člověku kontakt s uměním a krásou v životě (Vymazal, 1990, s. 23). Umění můžeme rozdělit do tří základních typů (Šerák, 2009, s. 139–140):

- Výtvarné umění – architektura, sochařství, malířství, fotografie,
- múzické umění – mimika, tanec, hudba, slovesnost,
- sdružené umění – divadlo, film.

Zatímco cílem jiných oborů je vychovat z člověka specialistu, cílem umění je vychovat ze specialisty člověka (Jůva, 1968, s. 34). Kulturní a estetická výchova může být realizována prostřednictvím různých organizací, především muzeí, galerií a kulturních domů, které poskytují shromažďování materiálů a zpracování sbírek, které jsou dále využívány k rozvoji kultury, vědeckému bádání a k výchově. Tyto organizace působí na člověka pomocí expozic, výstav, koncertů nebo dalších propagačních činností (Šerák, 2009, s. 141–142). Tomuto typu výchovy dávají přednost především ženy (Šerák, 2009, s. 131).

2.3.2. Pohybová a sportovní výchova

Cílem sportovní a pohybové výchovy je formovat postoje člověka k jeho vlastnímu zdraví a k fyzickému rozvoji. Důležité je, že většina sportovních aktivit neprobíhá jako pedagogický proces, ale je založena na sebevzdělávací aktivitě (Vymazal, 1990, s. 10, 26). V některých oblastech se sportovní a pohybová výchova překrývá s ostatními typy výchovy, např. s estetickou při sportu krasobruslení. V současné době se stává sportovní výchova trendem a součástí životního stylu. Musíme ale brát v potaz především finanční stránku tohoto typu výchovy, protože většina sportovních aktivit je spojena s finančně náročným sportovním vybavením nebo je zpoplatněna (Šerák, 2009, s. 148–152). I přesto sport formuje charakter a inteligenci, učí nás spolupracovat s ostatními

a vede k sebeovládání (Vymazal, 1990, s. 25). Sportovní výchova vede k překonání sebe sama. Sport lze vymezit jako formu soutěže, kdy se snažíme o dosažení maximální výkonnosti. Sport se také podílí na kultivaci člověka i celé společnosti. Nejen, že rozvíjí tělesnou stránku osobnosti (zdatnost a zdraví), ale také duchovní (prožívání), morální (dodržování pravidel hry) a sociální (spolupráce a přátelství) aspekty osobnosti člověka (Jansa, 2014 s. 105). Mezi nejčastěji provozované pohybové aktivity patří fotbal, lyžování, aerobik, plavání a jóga. V České republice existuje mnoho organizací zabývajících se sportovní a pohybovou výchovou. Mezi nejznámější můžeme zařadit Českou obec sokolskou, která se zaměřuje na tradiční sporty a všestrannost pohybových aktivit. Dalšími organizacemi jsou Český hokejový svaz, Český atletický svaz a další (Šerák, 2009, s. 153–154).

2.3.3. Cestování a turistika

U tohoto typu výchovy se jedná o souhrn aktivní pohybové a kulturně poznávací činnosti, která se zaměřuje na uspokojení potřeb spojených s reprodukcí fyzických sil člověka ve formě odpočinku, poznávacích činností a kulturně-sportovního využití. Tento typ vzdělávání není zaměřen primárně na výkon, jak je tomu u pohybové výchovy. Řadíme sem aktivity, jako jsou pěší turistika, cykloturistika, poznávání naučných stezek, poznávání měst, atd. (Šerák, 2009, s. 156). Cestování vede ke vzájemnému porozumění a respektu ve společnosti, obsahuje v sobě výměnu znalostí a myšlenek, poznávání nových lidí. V literatuře se setkáváme s šesti kategoriemi, které motivují člověka k cestování a turistice. Jsou jimi etnická, kulturní, historická, ekologická, rekreační a obchodní motivace (Goeldner, 2014, s. 241). Cestování dělíme na organizované cestování, do kterého spadají aktivity organizované cestovními kancelářemi. A neorganizované cestování, které tvoří 70 % celkového cestování. Turistiku můžeme dělit dle cílového zaměření, a to na pěší, kulturně poznávací, sportovní, rekreační a zdravotní, z čehož vyplývá podobnost aktivit s ostatními typy zájmového vzdělávání (Šerák, 2009, s. 159).

2.3.4. Zdravotní výchova

Cílem zdravotní výchovy je uvědomit si, jak žijeme, jak k ní vedeme své děti a jak se snažíme o nápravu nebo prevenci negativních vlivů, které způsobují zdravotní oslabení. Cílem je také vytvořit si správné životní návyky a důsledné dodržování preventivních nebo nápravných opatření (Mužík, Krejčí, 1997, s. 3). Přestože je zdraví soukromá záležitost každého člověka, je nutné šířit aktuální informace základní zdravotní

péče a motivovat lidi k zdravému způsobu života (Šerák, 2009, s. 161). Tento typ výchovy by měl člověka vést k využívání zdravotních služeb a vyvolávat v něm zájem o informace o zdraví (Vymazal, 1990, s. 27). Organizace podporující tento typ na trhu nenajdeme ve velké míře. Stát se zaměřuje spíše na oblast prevence. Většina informací o zdravotní výchově je nám poskytována prostřednictvím médií, kde je velkým problémem důvěryhodnost informačních zdrojů, a čtenář často nedokáže odlišit pravdivé poznatky od informací marketingového původu. Tento typ výchovy se orientuje na zdravovědu, zdravý životní styl, první pomoc a různé protidrogové činnosti. Mezi nejznámější a nejstarší organizací poskytující tento typ výchovy patří Červený kříž, který se sice zaměřuje v současné době na poskytování zdravotnických znalostí především pro děti a mládež, ale pořádá i kurzy pro nastávající rodiče, kurzy péče o seniory a další možnosti i pro dospělou populaci (Šerák, 2009, s. 161–162).

2.3.5. Environmentální výchova

Člověk je součástí nejen společenského, ale také přírodního prostředí, které ho formuje. Tento typ výchovy usiluje o výchovu k odpovědnému a udržitelnému životu, který bude v souladu s přírodou (Bendl, 2015, s. 305). Environmentální typ výchovy si tedy klade za cíl kultivovat vztahy člověka k přírodě a zformovat tak uvědomělý a aktivní vztah k ochraně životního prostředí (Vymazal, 1990, s. 10). S ekologickou sférou souvisí činnost celostátních organizací, především Českých svazů, a to mysliveckých, zahrádkářských, včelařských, ale také České meteorologické společnosti. Výchova a vzdělávání je poskytována také pomocí chráněných krajinných oblastí a národních parků, které poskytují občanům naučné stezky, přednášky a exkurze souvisejících s životním prostředím (Šerák, 2009, s. 166).

2.3.6. Vědeckotechnické vzdělávání

Pojetí vědeckého vzdělávání dospělých vychází z aktuálních trendů a poznatků moderní vědy. Umožňuje nové trendy a poznatky zavádět do každodenního života člověka. Především se jedná o rozvoj kurzů počítačové gramotnosti. Z technického vzdělávání sem můžeme také zařadit kutilství, chatařství a chalupaření, které souvisí především se sférou individuálních aktivit. V souvislosti s vědeckotechnickým vzděláváním nesmíme opomenout ani hvězdárny a planetária, které popularizují vědy jako je fyzika, matematika a geografie. Tento typ je upřednostňován především muži (Šerák, 2009, s. 131, 167–168).

2.3.7. Jazykové vzdělávání

Zařazení jazykového vzdělávání do zájmového vzdělávání dospělých se může zdát diskutabilní. Výstupem jazykových kurzů může být totiž i formální kvalifikace. Ale studovat cizí jazyk lze i z osobního zájmu. Člověk se může účastnit jazykových kurzů na jazykových školách nebo v soukromých či zahraničních institutech (Šerák, 2009, s. 173–174). Tento typ vzdělávání přispívá k utváření jazykových dovedností a ke zvyšování komunikativní kompetence. Může se jednat o vzdělávání v mateřském i cizím jazyce (Palán, 1997, s. 54). Kultivace jazyka jako nástroje myšlení znamená zároveň i kultivaci smyslů, s tím souvisí i přesnější vnímání, dokonalejší komunikace a tedy i prohlubování vztahů mezi lidmi (Vymazal, 1990, s. 19).

2.3.8. Náboženská a duchovní výchova

Náboženství můžeme charakterizovat jako zaměření celého lidského života, které vyplývá z uznávání vztahu mezi lidmi a určitým nadlidským řádem. Člověk věří, že tato moc nadlidského řádu je mu nadřazená, člověk je na ní závislý a snaží se o navázání vztahu s touto mocí (Hejna, 2010, s. 35). Náboženská a duchovní výchova je typem, který slouží především člověku samotnému, na rozdíl od jiných typů zájmového vzdělávání. Výchovně-vzdělávací aktivity církve a ostatních institucí náboženského charakteru, poskytují tento typ výchovy prostřednictvím kázání, která mají za úkol šířit jejich myšlenky a hodnoty širokým vrstvám veřejnosti (Šerák, 2009, s. 176–178).

Všechny výše uvedené oblasti výchovy spolu navzájem souvisí a prolínají se. Instituce, které se danými typy výchovy a vzdělávání zabývají, nám nabízejí příležitost k dalšímu rozvoji. To, jestli se do zájmového vzdělávání zapojíme je dílem samotného člověka (Vymazal, 1990, s. 10, 15). V důsledku prolínání jednotlivých typů zájmového vzdělávání lze i instituce, které jsou na trhu aktivní, zařadit do několika typů zájmového vzdělávání zároveň (Šerák, 2009, s. 138).

Já se však nezabývám v této práci pouze institucemi, které zájmové vzdělávání poskytují. Zaměřuji se také na takové aktivity, které jsou vykonávány ve volném čase dospělých v oblasti Uherskobrodsko v rámci sebevzdělávání s podporou relevantních informačních zdrojů.

3. Motivace

Jakékoliv aktivitě člověka vždy předchází nějaká pohnutka jednání, stejně je tomu tak i v zájmovém vzdělávání. Člověk se rozhoduje na základě svých potřeb a preferencí, co bude dělat a co naopak dělat nechce. Identifikovat motivaci k jednotlivým typům zájmového vzdělávání je jeden z cílů této práce. Proto je nezbytné vymezit tento pojem a seznámit se s faktory, které motivaci ve vzdělávání dospělých ovlivňují, a také s bariérami, které lidem v účasti na zájmovém vzdělávání brání.

V literatuře najdeme mnoho různých definic motivace, avšak jejich základ je vždy stejný. Palán definuje motivaci jako dynamický intrapsychický proces, ve kterém „*vztahy podnětů subjektu a prostředí vytvářejí napětí, soustředění a zaměření aktivity, která po rozhodovacím procesu vede k cíli*“ (Palán, 1997, s. 72). Zároveň popisuje motivaci ve vzdělávání jako základní podmínku aktivní účasti v jeho procesu. Je to mechanismus podnětů, které ovlivňují lidské jednání (Palán, 1997, s. 72). Zjednodušeně by se dalo říci, že se jedná o dynamický proces, ve kterém člověk podléhá vlastním přesvědčením a názorům zevnějšku a na základě rozhodnutí jeho jednání směřuje k cíli. Motivace nám dává odpověď na otázku „proč“ jednáme tak či onak.

Je nutné rozlišit ale pojem motiv a motivace. Motiv chápeme jako „*strukturální základnu*“, je to jakási příčina chování, kdežto motivace, je už samotný „*proces vzniku a setrvání určité aktivity*“ (Nakonečný, 1973, s. 105–106). O motivu se často mluví jako o potřebě, především tehdy, má-li se zdůraznit nedostatek nějakého žádoucího předmětu (Říčan, 2010, s. 96). Motivy lidské činnosti jsou velmi různorodé, protože vyplývají z různých potřeb a zájmů, které se u člověka vytvořily v průběhu života (Nakonečný, 1996, s. 141). Motivace se v dnešní době stává jedním z hlavních problémů pro vzdělavatele dospělých. Chápeme ji také jako nutný předpoklad k tomu, aby byl aktivizován náš organismus. K tomu, aby byla motivace efektivní, je potřeba její optimální míra. Příliš vysoká motivace, ale i příliš nízká motivace výkon snižuje (Homola, 1972, s. 285). Naopak ji zvyšují aspekty, jako jsou studijní úspěch, pozitivní hodnocení, využitelnost naučeného v praxi, pocit vnitřního uspokojení a rovný přístup lektora ke vzdělávanému (Palán, 1997, s. 72). Na základě výše uvedených definic chápeme motivaci jako souhrn faktorů, které řídí naše jednání. Tudíž jako pomyslný „*hnací motor*“ našeho jednání a chování, pomocí kterého jsme ponoukáni k zapojení se do veškerých aktivit, tedy i do vzdělávacích.

3.1. Faktory ovlivňující motivaci ve vzdělávání

Obecně se rozlišují dva typy motivace, a to vnitřní a vnější. Vnitřní motivaci si lidé vytváří sami, aby se chovali určitým způsobem nebo aby se vydali určitým směrem. Vnější motivaci tvoří odměny, ale také tresty, které přichází z okolí (Armstrong, 2007, s. 221). Můžeme vymezit i několik konkrétních motivačních faktorů ke vzdělávání. Jedním z nich je sociální kontakt, kdy se účastníci snaží navázat kontakty s druhými. Dalším motivem jsou sociální podněty, při kterých se účastníci snaží uniknout z každodenních starostí. Dále se jedná o profesní důvody, čímž si zajišťují udržení místa na pracovní pozici. Motiv participace na politickém dění představuje především zapojení se v komunálním životě. Dále jsou to vnější očekávání, kdy je účastníkovi doporučeno dále se vzdělávat. A v neposlední řadě se jedná o kognitivní zájmy, kdy motivace vychází z vlastní hodnoty znalostí a touhy po získávání dalších informací (Beneš, 2003b, s. 132–135). Na základě výzkumu zjišťujícím vzdělávání v oblasti trávení volného času občanů České republiky, který provedla Knotová, se projevilo, že největší motivací k zájmovému vzdělávání uvádějí lidé kognitivní zájmy, tedy zájmy vedoucí k osobnímu rozvoji (Knotová, 2006 s. 75). Beneš zmiňuje také pět faktorů, které ovlivňují účast na dalším vzdělávání. Těmi jsou společenské klima a společenský rámec ve vztahu k učení, epochální témata a výzvy, okolí a vztahy, životní situace a osobnostní charakteristika (Beneš, 2008, s. 82).

Existují i teorie, které nás seznamují s tím, co vede člověka k jednání. Například podle Maslowovy teorie potřeb, je obsah motivace tvořen potřebami (Armstrong, 2007, s. 224). Za nejvyšší sociální potřebu je považována potřeba sebeaktualizace neboli seberealizace. Je to pocit všeobecného naplnění vlastních potřeb a uplatnění svých schopností, znalostí a dovedností (Palán, 1997, s. 105). Nejvyšší potřeba, nemůže být uspokojena nikdy a pouze neuspokojená potřeba může motivovat chování (Armstrong, 2007, s. 224).

Z výše uvedených motivačních faktorů považuji za nejpřehlednější dělení podle Beneše. Tudíž za hlavní motivační faktory považuji vlastní zájmy, vnější očekávání, profesní důvody, rozvíjení společenských kontaktů nebo snahu uniknout od každodennosti. Tyto motivační faktory se budu snažit identifikovat u jednotlivých typů vzdělávání v druhé části práce.

3.2. Bariéry ve vzdělávání

Existují i faktory, které znemožňují lidem účast na zájmovém vzděláváním, takové faktory nazýváme bariéry ve vzdělávání. Tyto bariéry působí na vzdělávání negativním způsobem a jsou různého druhu (Průcha a Veteška, 2012, s. 43). Knotová na základě provedeného výzkumu uvádí pět nejčastějších odpovědí, které brání lidem v účasti. Především je to nedostatek finančních prostředků, poté nedostatek informací o vzdělávacích příležitostech. Další bariérou je hodně práce, hodně koníčků, a také nedostatek času (Knotová, 2008, s. 183). Rabušicová obecně dělí bariéry ve vzdělávání do tří skupin (Rabušicová a kol., 2008, s. 98):

- a) Situační bariéry – vyplývají z aktuální situace člověka v daném čase (nedostatek finančních prostředků, nedostatek času, špatná doprava do místa vzdělávání, zdravotní důvody),
- b) institucionální bariéry – mezi ně řadíme nevyhovující rozvrh, nedostatek vhodných programů, špatná informovanost o nabízených kurzech,
- c) osobnostní bariéry – ty se vztahují k postojům a k sebevnímání jako učícího se („nevěřím si, jsem příliš starý, jsem unavený školou“).

Na základě výše uvedených aspektů se ve výzkumné části se zaměřuji na bariéry ve vzdělání, jako jsou nedostatek financí, nedostatek volného času, špatnou dostupnost do místa vzdělávání, nedostatek informací o kurzech, nevyhovující rozvrhy zájmových činností, nevyhovující programy nabízených činností a na osobnostní bariéry.

4. Uherskobrodsko a nabídka zájmového vzdělávání

Tato kapitola je věnována vymezení oblasti Uherskobrodsko s cílem představit některé z organizací, které zájmové vzdělávání zprostředkovávají.

Mikroregion Uherskobrodsko¹ tvoří dvacet osm obcí a dvě města. V těchto městech žije cca 40 % z celkového počtu obyvatel. Celkový počet obyvatel je v tomto mikroregionu kolem 55 000 (Kuča, 2003). Správní obvod Uherský Brod leží v jižní části Zlínského kraje. Realizace zájmového vzdělávání v této oblasti je zde nabízena ve všech typech zájmového vzdělávání uvedených v kapitole 2.4. Vzhledem k rozsahu práce uvedu pouze některé organizace, které jednotlivé typy vzdělávání nabízejí.

Kulturní a estetickou výchovu na Uherskobrodsku umožňují galerie a muzea. Na území Uherského Brodu najdeme například Muzeum Jana Amose Komenského, ve kterém probíhají výstavy, přednášky a besedy pro širokou veřejnost (Muzeum, 2016). Další muzea se nachází například v obcích Komňa, Nivnice, Veletiny a Vlčnov, a dalších. Město Bojkovice také poskytuje kulturní a estetickou výchovu prostřednictvím muzea a galerie, které bylo vybudováno na zámku Nový Světlov (Východní Morava, 2016).

Pohybová a sportovní výchova je uskutečňována pomocí různých sportovních aktivit, které poskytují organizace Tělovýchovná jednota Sokol, které nabízí možnosti zdravotního cvičení i sportovních aktivit. Tělovýchovná jednota je součástí téměř každé obce na Uherskobrodsku. Nesmíme opomenout také Domy dětí a mládeže (DDM), například DDM Bojkovice poskytuje kurzy pro dospělé jako je cvičení aerobiku či volejbalu, basketballu, orientálních tanců a powerjogy (Dům dětí, 2016). Pokud se zaměřím na některé obce, které poskytují sportovní a pohybovou výchovu, mohu zmínit například obec Komňu, ve které funguje Tělovýchovný spolek. Ten pořádá každoročně zájezdy na bruslení, a každý den v týdnu nabízí různé typy cvičení (Tělovýchovný spolek, 2016). Mikroregion Uherskobrodsko nabízí široké využití v oblasti pohybové a sportovní výchovy prostřednictvím Centra pohybových aktivit Delfin, které nabízí možnosti pohybové a sportovní výchovy prostřednictvím letního či zimního stadionu nebo v populárním aquaparku (Centrum pohybových aktivit, 2016).

¹ Uherskobrodsko je oblast vymezena územím obcí Bánov, Bojkovice, Březová, Bystřice pod Lopeníkem, Dolní Němčí, Drslavice, Horní Němčí, Hostětín, Hradčovice, Komňa, Korytná, Lopeník, Nezdenice, Nivnice, Pašovice, Pitín, Prakšice, Rudice, Slavkov, Starý Hrozenkov, Strání, Suchá Loz, Šumice, Uherský Brod, Vápenice, Veletiny, Vyškovec, Záhorovice a Žitková (Vyhláška č. 388/2002 Sb.).

Oblast Uherskobrodsko je jako stvořená pro cestování a turistiku. Je zde hned několik naučných stezek. Například Naučná stezka Bojkovická, která je vhodná jak pro pěší turistiku, tak pro cykloturistiku, další je například Naučná stezka Hradčovice – Drslavice, která umožňuje seznámit turisty s botanickými a zoologickými zajímavostmi přírodního parku Praksická vrchovina. Mezi další stezky patří například Naučná stezka Lopeník a Květná, které tvoří celkem asi 15 kilometrů. Nejznámější Naučnou stezkou jsou Moravské Kopanice, které seznamují s krajinou a živočichy v oblasti obcí Žitková a Starý Hrozenkov (Východní Morava, 2016).

Environmentální výchova je poskytována v mikroregionu řadou mysliveckých sdružení i včelařských svazů, které pořádají kurzy v dané oblasti. Myslivecký svaz můžeme najít například v obci Nivnice. Myslivecký svaz tam již řadu let funguje pod názvem Šaranov, jehož motto je „Krása spočívá v soužití člověka s přírodou“ (Myslivecký svaz, 2016).

Vědeckotechnické vzdělávání je zde poskytováno například Hvězdárnou a planetáriem v Uherském Brodě, jež pořádá astronomická pozorování pro veřejnost (Hvězdárna, 2016). Hvězdárna a planetárium je přístupné i turistům. Umožňuje sledovat např. pohyby planet po obloze, ale také pohyby kosmických objektů ve zrychlení, čímž přibližuje divákovi, jak některé pohyby a jevy vznikají (Východní Morava, 2016). Do tohoto typu spadá i kutilství a chalupaření, jehož vykonávání spočívá na osobním rozhodnutí člověka, zda je tento typ jeho zálibou.

Zájemci o jazykové vzdělávání mohou využít kurzy Jazykové školy taktéž v Uherském Brodě. Ta jim nabízí vzdělávání v anglickém, španělském, francouzském a německém jazyce (Jazyková škola, 2016). V Uherském Brodě jsou také nabízeny další jazykové kurzy pro dospělé pod záštitou Jazykového studia VYVA, které nabízí kurzy světových jazyků pro děti, dospělé i seniory (Jazykové studium, 2016). V jednotlivých obcích Uherskobrodsko jazykové školy neexistují, proto je tento typ vzdělávání spojen s dojížděním do místa vzdělávání.

Náboženskou a duchovní výchovu poskytují především jednotlivé církve. Nejznámějším poskytovatelem tohoto typu vzdělávání je Oblastní charita Uherský Brod, která má pobočky v osmi okolních vesnicích, a její poslání pramení z pověření katolické církve šířit ve světě dobro, spravedlnost a naději. Toto poslání uskutečňuje prostřednictvím materiální, sociální, duchovní, rozvojové a psychické pomoci lidem, kteří to potřebují (Oblastní Charita, 2016).

Z pouze malého výčtu výše zmiňovaných organizací, lze usoudit, že jednotlivé typy zájmového vzdělávání jsou sice zastoupeny v celé šíři, ale většinou se realizují především v Uherském Brodě a v Bojkovicích, což jsou jediná města v mikroregionu Uherskobrodsko. Obyvatelé z okolních vesnic musí za svými zájmy uskutečňovaných formálními či neformálními institucemi tudíž dojíždět. Otázka toho, zda lidé vzdálenost místa bydliště od zájmových kurzů pocítují jako bariéru je jedna ze součástí výzkumu.

5. Výzkumné šetření

5.1. Cíl výzkumu, výzkumné otázky, hypotézy

Cílem výzkumného šetření je identifikovat, jaké typy zájmového vzdělávání dospělí na Uherskobrodsku preferují. Důležitou roli zde zaujímá to, co je k těmto činnostem motivuje a naopak jaké bariéry jim stojí v cestě. Zajímá mě také vliv demografických ukazatelů, jako je věk a pohlaví, na preferenci jednotlivých typů zájmového vzdělávání a zda jeho účastníci pozitivně vnímají kvalitu života. K dosažení daných cílů mně poslouží tyto výzkumné otázky:

- Jaké jsou preferované typy zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku?
- Čím jsou lidé motivováni k těmto typům zájmového vzdělávání?
- Jaké bariéry lidé pocítují v účasti na zájmovém vzdělávání?
- Ovlivňuje věk preferenci jednotlivých typů zájmového vzdělávání?
- Ovlivňuje pohlaví preferenci jednotlivých typů zájmového vzdělávání?
- Zlepšuje se kvůli zapojení do zájmového vzdělávání kvalita života dospělých?

Na základě těchto výzkumných otázek jsem si stanovila hypotézy, které v práci potvrzují nebo vyvracím. Následující řádky věnuji odůvodnění výběru hypotéz a následné operacionalizaci.

H1: Nejvíce preferovaným typem zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku je kulturní a estetická výchova.

Uherskobrodsko je proslulé svou bohatou historií spojenou s Janem Amosem Komenským, kvůli čemuž zde můžeme najít velký počet muzeí a galerií, které zprostředkovávají různé výstavy a přednášky v této oblasti, prostřednictvím nichž může probíhat kulturní zájmová činnost. Z toho důvodu předpokládám, že nabídka těchto příležitostí je tak velká, že ji lidé nejčastěji využívají. Proto usuzuji, že nejčastějším typem zájmového vzdělávání v této oblasti je kulturní a estetická výchova.

H2: Největším motivačním faktorem, jimž jsou lidé motivováni k jednotlivým typům zájmového vzdělávání jsou jejich vlastní zájmy.

Z výzkumu, který o zájmovém vzdělávání provedla Knotová (viz kapitola 3.1), vyplynulo, že nejčastější motivací lidí se zájmově vzdělávat jsou jejich vlastní zájmy, proto lze předpokládat, že tomu nebude jinak ani na Uherskobrodsku.

H3: Největší bariérou k účasti na zájmovém vzdělávání je špatná dostupnost do místa vzdělávání.

Uherskobrodsko s celkovým počtem cca 55000 obyvatel je tvořeno převážně vesnicemi. Najdeme zde pouze dvě města. Součet počtu obyvatel v těchto městech je kolem 22.000 obyvatel, což je necelá polovina z celkového počtu. V Uherském Brodě je to přibližně 17.000 a v Bojkovicích necelých 5.000 (Východní Morava, 2016). Z kapitoly 4 víme, že nabídka různých typů vzdělávání je ve městech větší, než na vesnici. Z toho důvodu předpokládám, že největší bariérou k účasti na zájmovém vzdělávání bude špatná dostupnost do místa vzdělávání.

H4: Lidé ve věkové kategorii 20-29 let nejvíce preferují sportovní a pohybovou výchovu.

H5: Ženy preferují pohybovou a sportovní výchovu více, než muži.

Při výběru těchto hypotéz jsem se inspirovala opět Knotovou (2006, s. 72), která ve výzkumu zjišťujícím vzdělávání v oblasti trávení volného času občanů České republiky dospěla k závěru, že ženy se zapojují do zájmového vzdělávání ve větší míře, než muži. A zároveň, že se do zájmového vzdělávání zapojují nejvíce lidé ve věku 20-29 let. Nejvíce preferovaným typem v tomto výzkumu byla sportovní a pohybová výchova. Na základě těchto tří zjištění budu předpokládat, že lidé ve věkové kategorii 20-29 let preferují sportovní a pohybovou výchovu i na Uherskobrodsku. A také že ženy preferují pohybovou a sportovní výchovu více, než muži.

H6: Zájmové vzdělávání pozitivně ovlivňuje kvalitu života dospělých.

V souvislosti s tvrzením, které uvádím v kapitole 2. 2, že funkcí zájmového vzdělávání nejsou pouze nové znalosti a dovednosti, ale také zlepšení kvality života jedince, se zaměřuji na identifikaci toho, zda možnost účastnit se zájmového vzdělávání skutečně pozitivně ovlivňuje pocíťovanou kvalitu života dospělých na Uherskobrodsku.

5.2. Operacionalizace výzkumných hypotéz

H1: Nejvíce preferovaným typem zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku je kulturní a estetická výchova.

Tuto hypotézu budu ověřovat pomocí položky č. 3 v dotazníku „Vyberte maximálně 3 preferované typy zájmového vzdělávání, které vykonáváte ve svém volném čase“. Označení tří typů jsem zvolila na základě časové náročnosti vyplňování dotazníku.

Kategorie vychází z teorie (viz kapitola 2.3). Typ zájmového vzdělávání, který bude mít největší četnost odpovědí, budu považovat za nejvíce preferovaný. Pokud bude nejčastěji označovaným typem zájmového vzdělávání kulturní a estetická výchova, budu tuto hypotézu považovat za potvrzenou.

H2: Největším motivačním faktorem, jimž jsou lidé motivováni k jednotlivým typům zájmového vzdělávání jsou jejich vlastní zájmy.

Hypotézu budu ověřovat pomocí položky č. 4 v dotazníku „Uved'te zde 3 Vámi preferované typy zájmového vzdělávání uvedené v otázce č. 3 a křížkem označte u každého z nich, co Vás motivuje k jeho vykonávání“. Kategorie vychází z kapitoly 3.1. Tato položka bude závislá na předchozí položce v dotazníku, tudíž bude odpovídat na motivaci u těch typů, které uvedl respondent jako nejvíce preferované. Pokud bude z osmi nabízených typů zájmového vzdělávání alespoň pět z nich (většina) motivováno v největší míře vlastními zájmy, budu tuto hypotézu považovat za potvrzenou.

H3: Největší bariérou k účasti na zájmovém vzdělávání je špatná dostupnost do místa vzdělávání.

Tato hypotéza bude potvrzena v případě, že na otázku č. 5 „Jakou pocítujete největší bariéru v možnosti se vzdělávat?“ bude nejčastější odpověď špatná dostupnost do místa vzdělávání. Jednotlivé kategorie v dotazníku budou vycházet z kapitoly 3.2.

H4: Lidé ve věkové kategorii 20-29 let nejvíce preferují sportovní a pohybovou výchovu.

Tato hypotéza bude ověřována na základě otázky č. 2 v dotazníku „Jaký je váš věk?“. A položkou č. 3 „Vyberte maximálně 3 preferované typy zájmového vzdělávání, které vykonáváte ve svém volném čase“. Pokud z věkové kategorie 20-29 let nejvíce dospělých označí pohybovou a sportovní výchovu jako jeden z preferovaných typů, budu tuto hypotézu považovat za potvrzenou.

H5: Ženy preferují pohybovou a sportovní výchovu více, než muži.

Pokusím se tuto hypotézu ověřit otázkou č. 1. v dotazníku, která se dotazuje na pohlaví respondentů. A zároveň položkou č. 3 „Vyberte maximálně 3 preferované typy zájmového vzdělávání, které vykonáváte ve svém volném čase“. Pokud z těch respondentů, kteří preferují sportovní a pohybovou výchovu bude více jak 50 % žen, tato hypotéza bude potvrzena.

H6: Zájmové vzdělávání pozitivně ovlivňuje kvalitu života dospělých.

Tato hypotéza bude ověřena prostřednictvím otázky č. 6 v dotazníku „Ovlivňuje možnost účastnit se zájmových aktivit Vaši kvalitu života?“. Tato otázka bude nabízet tři odpovědi, z nichž jedna bude kladná, druhá záporná a třetí neutrální. Tato hypotéza bude potvrzena, pokud bude většina těch respondentů, jež na tuto otázku označí kladnou odpověď.

5.3. Metoda výzkumného šetření

Výzkumné šetření jsem provedla pomocí kvantitativního výzkumu. V andragogice je kvantitativní výzkum považován za „*druh empirického výzkumu edukačních jevů, subjektů a procesů, který pracuje s exaktními metodami a nástroji pro sběr dat, jejich zpracování a vyhodnocování.*“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 161). Jednou z typických technik tohoto výzkumu je dotazník. Jedná se o formulář, který je určený respondentovi. Jeho výhodou je umožnění postihnouti velkého počtu jedinců, v poměrně krátkém čase a při relativně malých nákladech. Mezi jeho nevýhody patří především nízká návratnost a věrohodnost (Disman, 2002, s. 141).

Tuto techniku jsem při výzkumu vzhledem k výše uvedeným výhodám použila i já, konkrétně se jedná o tištěný formulář dotazníku. Byl sestaven na základě cílů této práce a sloužil k ověření hypotéz, které jsem si určila.

Dotazník nazvaný Zájmové vzdělávání na Uherskobrodsku je přílohou č. 1. V jeho úvodu respondenti naleznou vysvětlení významu a důležitosti tohoto dotazníku, a také informaci, k čemu budou sloužit jejich odpovědi. V úvodu je také zmíněno, že dotazník je anonymní a mohou jej vyplnit pouze osoby žijící na území Uherskobrodsku. Je tvořen šesti položkami, u nichž je vysvětlen postup vyplnění. Položky byly sestaveny s ohledem na cíl, ale také tak, aby byly srozumitelné respondentům širokého spektra věkových kategorií. Co se týká druhů otázek v dotazníku, čtyři jsou uzavřené a dvě polouzavřené. Uzavřené otázky nabízí předem připravené odpovědi, a polouzavřené nabízí i možnost vyjádřit odpověď jinou.

5.4. Sběr dat a výzkumný vzorek

Samotné distribuci dotazníků předcházela předvýzkum, který měl sloužit k případnému odhalení nedostatků dotazníku. Rozdala jsem dotazníky deseti dospělým osobám v různých věkových kategoriích a různého pohlaví, a ověřila jsem si, zda jsou otázky

v dotazníku položeny srozumitelně. Ukázalo se, že respondenti se nepovažovali za vhodné kandidáty na vyplnění dotazníku, protože uváděli, že se zájmového vzdělávání neúčastní. Nebyli si nejspíše vědomi toho, že do zájmového vzdělávání můžeme zařadit takové aktivity, které probíhají ve volném čase a slouží k rozvoji zálib, vědomostí a dovedností. Proto jsem v úvodu dotazníku definici zájmového vzdělávání rozšířila. Poté jsem si ověřila, zda jsou všechny otázky srozumitelné a jasné. Následně jsem dotazníky distribuovala. Distribuce dotazníků začala poslední týden v lednu roku 2016 a byla ukončena v polovině února 2016. Záměrně byla distribuována třetina dotazníků do Uherského Brodu, jehož počet obyvatel tvoří zhruba třetinu celkového počtu obyvatel mikroregionu. Dvě třetiny dotazníků byly rozdány v okolních vesnicích náhodným respondentům. Toto záměrné rozdělení bylo provedeno na základě snahy o stejný poměr zastoupení respondentů vypovídajících o Uherskobrodsku. Rozdáno bylo celkem 150 kusů tištěných dotazníků lidem žijícím na území Uherskobrodsko. Všichni respondenti museli splňovat stanovené podmínky pro účast. Těmi jsou podmínka dosažení dospělosti, dle kategorií pro tuto práci více jak 20 let (viz kapitola 2) a bydliště v mikroregionu Uherskobrodsko.

5.5. Postup analýzy výzkumných dat

Údaje ze získaných dotazníků jsem zpracovala do tabulek pomocí Excelu, z jejichž hodnot jsem poté vytvořila v některých případech přehledné grafy. Z následné analýzy dat bylo zjištěno, že se do tohoto výzkumného šetření zapojilo 121 osob, což představuje návratnost 81 %. V první etapě jsem kontrolovala dotazníky z hlediska úplnosti vyplnění, zda jsou vyplněny všechny otázky správně. Na základě této kontroly jsem dospěla k závěru, že 13 z nich bylo vyplněno špatně. Při požadavku na zakřížkování pouze jedné odpovědi bylo zakřížkováno hned několik odpovědí, proto jsem byla nucena těchto 13 dotazníků z mého výzkumného šetření vyloučit. Ke zpracování výzkumného šetření mně tedy sloužilo 108 dotazníků, což představuje 72 % z celkového počtu rozdaných dotazníků.

6. Interpretace výzkumného šetření

Po předchozí analýze dat se tato část práce zaměřuje na seznámení s výsledky výzkumného šetření. Popisují zde složení výzkumného vzorku, a poté se věnují ověřování jednotlivých hypotéz. Výsledky výzkumu jsou zpracovány v tabulkách nebo graficky.

6.1. Struktura výzkumného vzorku

Struktura výzkumného vzorku dle pohlaví byla poměrně vyvážená, z celkového počtu 108 respondentů, jež se podíleli na tomto výzkumném šetření, bylo 54 % žen a 46 % mužů.

Věkovou strukturu výzkumného šetření tvořilo 26 % respondentů ve věkové kategorii 20-29 let. Do věkové kategorie 30-45 let můžeme zařadit 32 % respondentů. Ve věkové kategorii 46-65 bylo 33 % respondentů. A 10 % respondentů se řadilo do věkové kategorie 66 a více let. Počet respondentů v uvedených věkových kategoriích znázorňuje uvedená tabulka.

Věková kategorie	Pozorovaná četnost	Relativní četnost (%)
20-29 let	28	26
30-45 let	34	32
46-65 let	35	32
66 a více let	11	10
celkem respondentů	108	

Tabulka 1: Věková struktura respondentů (Zdroj: Vlastní zpracování)

Z výše uvedených výsledků můžeme vidět, že počet respondentů z hlediska pohlaví a věku byl poměrně vyrovnaný a žádná kategorie nebyla ve výzkumném vzorku obsazena výrazně více či méně.

6.2. Ověřování hypotéz

Následující hypotézy byly ověřovány pomocí otázek v dotazníku tak, jak je popsáno v kapitole 5.2. Na základě analýzy dat tato kapitola slouží k ověření skutečnosti, zda jsou mé hypotézy potvrzeny nebo vyvráceny.

H1: Nejvíce preferovaným typem zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku je kulturní a estetická výchova.

Tato hypotéza byla ověřována prostřednictvím otázky, která se zaměřovala na označení maximálně tří typů zájmového vzdělávání, které jedinci preferují. Našli se také jedinci, kteří označili pouze jeden nebo dva preferované typy. Celkový počet označení preferovaných typů ve sto osmi dotaznících byl proto 314 preferencí. Ukázalo se, že nejčastějším typem, který lidé na Uherskobrodsku preferují je pohybová a sportovní výchova, kterou upřednostňuje 18 % dotazovaných. Druhým oblíbeným typem je cestování a turistika, kterou uvedlo 16 % respondentů. Třetím typem je kulturní a estetická výchova, kterou označilo za jeden z preferovaných typů 15 % respondentů. Aktivity orientované na zdraví a zdravý životní styl se spolu s jazykovým vzděláváním a technicky a odborně zaměřeným vzděláváním umístily na čtvrtém místě. Všechny tři případy označilo totiž 12 % dotazovaných. Nejméně oblíbenými typy zájmového vzdělávání se tak stalo vzdělávání orientované na duchovní život a náboženství, které uvedlo 8 % lidí a v poslední řadě vzdělávání zaměřené na ochranu přírody, které bylo označeno pouze 7 % respondentů. Z těchto uvedených faktů můžeme vyvodit závěr, že moje hypotéza nebyla potvrzena. Jelikož jsem předpokládala, že nejvíce preferovaným typem zájmového vzdělávání bude kulturní a estetická výchova a ve skutečnosti jím je sportovní a pohybová výchova. Grafické znázornění četnosti odpovědí můžete vidět na grafu č. 1.



Graf 1: Preferované typy zájmového vzdělávání (Zdroj: Vlastní zpracování)

H2: Největším motivačním faktorem, jimž jsou lidé motivováni k jednotlivým typům zájmového vzdělávání jsou jejich vlastní zájmy.

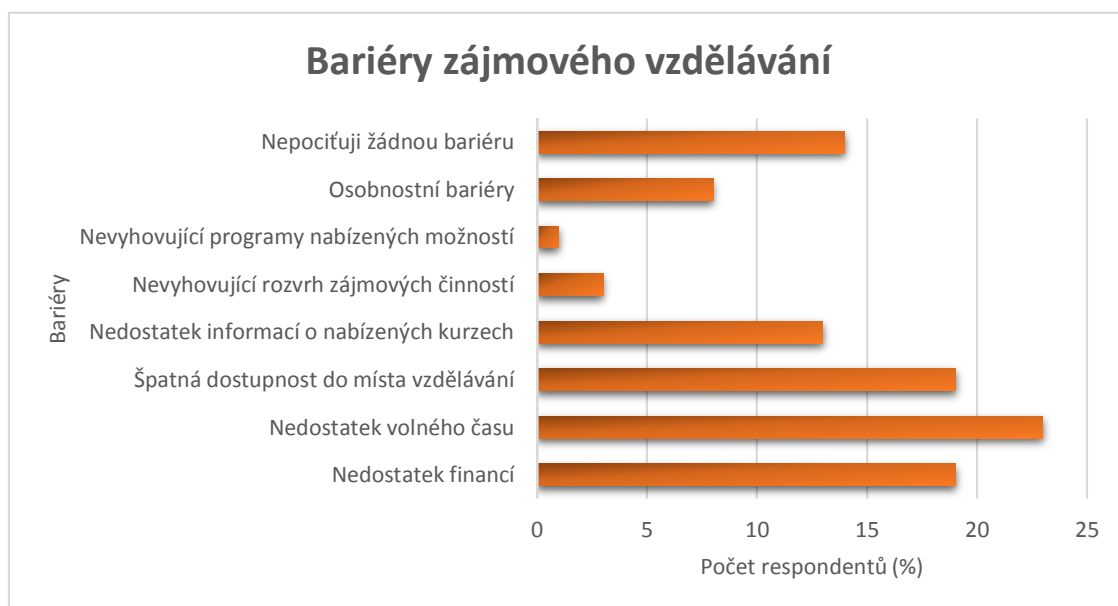
Motivačních faktorů, které byly v dotazníku nabízeny bylo celkem pět. Z těchto pěti kategorií nejčastějším motivačním faktorem k vykonávání zájmového vzdělávání byla motivace na základě vlastních zájmů, která byla označena celkem ve 173 případech z celkových 314 případů, což představuje 55 % motivace na základě vlastních zájmů. Druhým nejčastějším motivačním faktorem byla v 15 % snaha uniknout od každodennosti a hned poté to byly profesní důvody. Jedním z cílů této práce bylo identifikovat motivační faktory u jednotlivých typů zájmového vzdělávání. Pokud se tedy zaměříme na konkrétní typy zájmového vzdělávání, u sedmi typů zájmového vzdělávání byla nejčastěji uváděná motivace na základě vlastních zájmů. Pouze jeden typ tvořil výjimku, a to jazykové vzdělávání, které je v největší míře motivováno profesními důvody. Jak uvádím v kapitole 5.2, pokud bude z osmi nabízených typů zájmového vzdělávání alespoň pět z nich motivováno v největší míře vlastními zájmy, budu tuto hypotézu považovat za potvrzenou. Z čehož vyplývá, že můj předpoklad se potvrdil. Míru zastoupení uváděných motivačních faktorů k jednotlivým typům zájmového vzdělávání uvádím v grafu č. 2.



Graf 2: Motivace k jednotlivým typům zájmového vzdělávání (Zdroj: Vlastní zpracování)

H3: Největší bariérou k účasti na zájmovém vzdělávání je špatná dostupnost do místa vzdělávání.

Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že největší bariéra, kterou lidé na Uherskobrodsku pocítují je nedostatek volného času, což uvedlo 23 % respondentů. Špatnou dostupnost do místa vzdělávání spolu s nedostatkem financí pocítují respondenti v devatenácti procentech jako druhou největší bariéru v účasti na zájmovém vzdělávání. Čtrnáct procent respondentů dokonce uvádí, že nepocítuje žádnou bariéru, 13 % respondentů se neúčastní zájmového vzdělávání ve větší míře kvůli nedostatku informací o nabízených kurzech a v osmi procentech za neúčasti stojí osobnostní bariéry. Nevyhovující rozvrhy zájmových činností uvedly 3 % respondentů a pouze 1 % považuje za největší bariéru nevyhovující programy nabízených činností. Tato procenta respondentů jsou přehledně znázorněna v následujícím grafu č. 3.

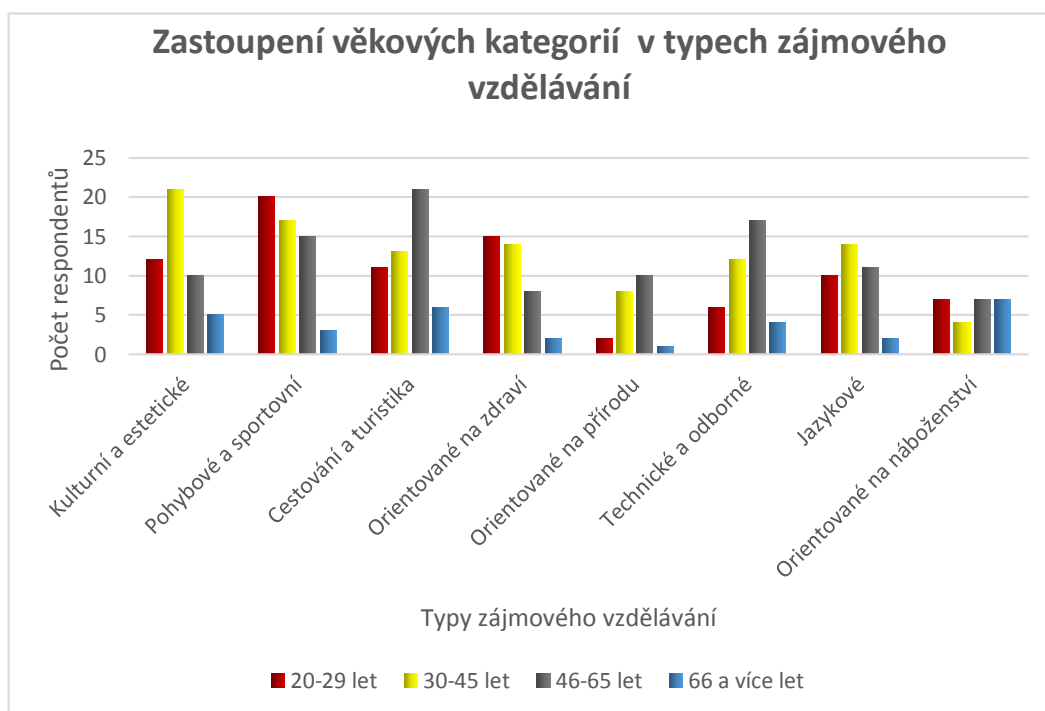


Graf 3: Bariéry zájmového vzdělávání (Zdroj: Vlastní zpracování)

Na základě výše uvedených faktů a přiloženého grafu lze vidět, že moje hypotéza, která předpokládala, že největší bariérou zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku je špatná dostupnost do místa vzdělávání se nepotvrdila. Největší bariérou je totiž nedostatek volného času dospělých.

H4: Lidé ve věkové kategorii 20-29 let nejvíce preferují sportovní a pohybovou výchovu.

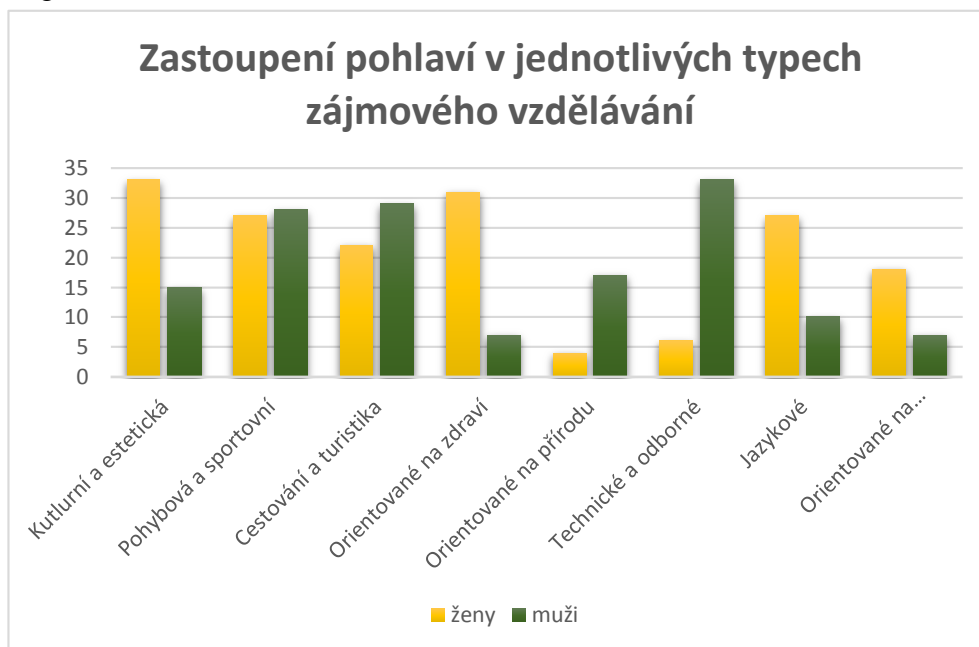
Na základě výsledků výzkumného šetření můžeme říci, že lidé ve věkové kategorii 20-29 let nejvíce preferují pohybovou a sportovní výchovu, a to ve 24 % případů. Dvacet procent lidí ve věkové kategorii 30-45 let preferuje kulturní a estetickou výchovu. Co se týká pozdní dospělosti, tedy 46-65 let nejvíce preferovaným typem je v 21 % případů cestování a turistika. Lidé, řadící se do období stáří, tudíž takoví, kteří mají 66 a více let se zaměřují na vzdělávání orientované na duchovní život a náboženství, což uvedlo 23 % respondentů v této věkové kategorii. Můj předpoklad o tom, že lidé ve věkové kategorii 20-29 let nejvíce preferují pohybovou a sportovní výchovu, byl správný. Proto tuto hypotézu považuji za potvrzenou. Zastoupení věkových kategorií u jednotlivých typů zájmového vzdělávání přikládám v grafu č. 4.



Graf 4: Zastoupení věkových kategorií v jednotlivých typech zájmového vzdělávání (Zdroj: Vlastní zpracování)

H5: Ženy preferují pohybovou a sportovní výchovu více, než muži.

Ačkoliv je pro nás primární pouze pohybová a sportovní výchova, pro zajímavost přikládám i zastoupení pohlaví v ostatních typech zájmového vzdělávání. To můžeme vidět v grafu č. 5.



Graf 5: Zastoupení pohlaví v jednotlivých typech zájmového vzdělávání (Zdroj: Vlastní zpracování)

Z grafu je znát, že zastoupení mužů a žen v jednotlivých typech zájmového vzdělávání se liší. Zatímco ze všech mužů se jich nejvíce věnuje technickému a odbornému vzdělávání, ze všech žen se jich nejvíce věnuje kulturní a estetické výchově. Zaměříme se ale především na pohybovou a sportovní výchovu, o níž byl můj předpoklad, že ji ženy preferují více než muži. Tento typ výchovy byl nejvíce vyrovnaným typem, co se týká preferencí podle pohlaví. Preferenci tohoto typu uvedlo 19 % mužů a 16 % žen. Z tohoto faktu vyplývá, že jej muži preferují více, než ženy, čímž se moje hypotéza vyvrátila.

H6: Zájmové vzdělávání pozitivně ovlivňuje kvalitu života dospělých.

Na otázku zda ovlivňuje možnost účastnit se zájmového vzdělávání kvalitu života jedinců, bylo v dotazníku na výběr ze tří odpovědí. První z nich byla odpověď „ano, ovlivňuje pozitivně“, kterou zvolilo 86 % respondentů. Odpověď „ano ovlivňuje, ale negativně“ nebyla vybrána ani v jednom případě. Zbýlých 14 % uvedlo, že možnost účastnit se zájmových aktivit jejich kvalitu života nijak neovlivňuje. Proto moji hypotézu

o tom, že možnost účastnit se zájmového vzdělávání pozitivně ovlivňuje kvalitu života dospělých, považují za potvrzenou.

6.3. Shrnutí výsledků a diskuze

V této kapitole se zaměříme na shrnutí výsledků této práce, k nimž jsme dospěli pomocí vlastního výzkumného šetření. Po shrnutí těchto výsledků budou zmíněna některá úskalí, kterých jsem si v této práci vědoma.

Našeho výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 108 respondentů, kteří splňovali podmínku dospělosti, tedy starší 20 let a bydliště v mikroregionu Uherskobrodsko. Z toho se v 58 případech jednalo o ženy a v 50 případech o muže, což představuje procentuální zastoupení 54 % ženy a 46 % mužů. Nejčastěji uváděnou věkovou kategorií byli respondenti řadící se do rozmezí 30-45 let, a zároveň ve stejném zastoupení respondenti ve věkové kategorii 46-65 let.

Výzkumné šetření ukázalo, že nejvíce preferovaným typem zájmového vzdělávání dospělých na Uherskobrodsku je pohybová a sportovní výchova. Ve srovnání s výsledky výzkumu Knotové s názvem Vzdělávání v oblasti trávení volného času, který se zaměřoval na populaci České republiky, jsme dospěli ke stejnému výsledku. Stejně jako v celé České republice, tak i v mikroregionu Uherskobrodsko, je nejvíce preferovaným a nejčastěji vykonávaným typem zájmového vzdělávání pohybová a sportovní výchova. Může to být dáno tím, že na Uherskobrodsku je nabídka těchto aktivit široká (viz kapitola 4), ale také tím, že sportovní a pohybová výchova většinou neprobíhá jako pedagogický proces, ale jako individuální aktivita člověka, jak zmiňuji v kapitole 2.3, proto lze předpokládat, že ji člověk může vykonávat ve svém volném čase téměř kdykoliv. Naopak nejmenší počet preferencí získalo vzdělávání orientované na duchovní život a náboženství, což je vzhledem k oblasti jižní Moravy, ve které je geograficky nejvyšší koncentrace věřících osob (Náboženské vyznání obyvatelstva, 2004), velmi překvapivé. Vysvětlením toho může být fakt, že tyto věřící spadají většinou do kategorie 66 a více let, jichž se do mého výzkumného šetření zapojilo pouze 10 % z celkového počtu respondentů. Největším motivačním faktorem jsou u jednotlivých typů zájmového vzdělávání vlastní zájmy jedinců. Potvrzuje se zde fakt, uvedený v kapitole 3.1, že lidé jsou k zájmovému vzdělávání motivováni na základě kognitivních zájmů, vedoucích k osobnímu rozvoji. Výjimku tvoří na Uherskobrodsku jazykové vzdělávání, které je z 59 % motivováno profesními důvody, což může být způsobeno zvyšujícími se

požadavky při vykonávání určitých profesí v dnešní době. I přes tuto skutečnost víme z teorie, že dovednosti, znalosti a schopnosti získané zájmovým vzděláváním jsou využitelné v profesním životě člověka, čehož je jazykové vzdělávání důkazem. Největší bariérou, kvůli které se nevěnují dospělí v tomto mikroregionu zájmovému vzdělávání v takové míře, v jaké by chtěli, je na Uherskobrodsku nedostatek volného času.

V souvislosti s demografickými ukazateli jako je věk a pohlaví výzkumné šetření ukázalo, že muži preferují v největší míře technické a odborné vzdělávání, a ženy upřednostňují především kulturní a estetickou výchovu. Zde vidím potvrzení teorie uvedené v kapitole 2.3., že muži se zapojují především do technických aktivit a ženy preferují spíše kulturní vzdělávání. U mladých lidí ve věkové kategorii 20-29 let je nejčastěji preferovaným typem zájmového vzdělávání pohybová a sportovní výchova, čímž se opět potvrzuje výsledek výzkumu zájmového vzdělávání Knotové, která dospěla ke stejnému výsledku jako my na Uherskobrodsku. U dospělých ve věku 30-45 let je preferovaným typem kulturní a estetická výchova. Věková kategorie 46-65 let je zaměřena především technicky a odborně a lidé starší 66 let preferují vzdělávání orientované na duchovní život a náboženství. Jednoznačně lze říci, že bez ohledu na pohlaví nebo věk respondentů, možnost účastnit se zájmového vzdělávání pozitivně ovlivňuje kvalitu života respondentů na Uherskobrodsku.

Jsem si vědoma několika úskalí této bakalářské práce. Je to například nejednoznačnost zařazení zájmového vzdělávání do neformálního či informálního typu vzdělávání či učení, které jsem se pokusila na základě literatury vyřešit v kapitole 2.1. V této práci jsem na základě literatury do zájmového vzdělávání zařadila i informální učení, věřím, že pokud bych tak neučinila a zaměřila se pouze na návštěvnost jednotlivých kurzů (tedy pokud bych se zaměřila pouze na neformální vzdělávání), výsledky tohoto šetření by byly ve značné míře jiné a ne všichni respondenti, jež se zúčastnili mého výzkumného šetření, by byli vhodnými respondenty pro výzkum zaměřený pouze na zájmové vzdělávání v kontextu neformálního vzdělávání.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala problematice zájmového vzdělávání dospělých s cílem identifikovat preferenci jeho typů, motivaci k nim, ale také bariéry, které jedinci vnímají v možnosti se zájmově vzdělávat. V neposlední řadě se věnovala také tomu, zda možnost zapojit se do zájmových aktivit přispívá k pozitivnímu vnímání kvality života dospělých na Uherskobrodsku.

V teoretické části práce byly teoreticky vymezeny základní termíny nezbytné pro pochopení této práce, tudíž pojem celoživotní učení, v němž je zájmové vzdělávání ukotveno. Největší kapitolu této práce tvořilo vymezení zájmového vzdělávání a jeho typů. Také byla pozornost věnována motivaci a bariérám, které lidé pocítují ve vzdělávání.

To vše poskytlo teoretický základ pro druhou část práce, kterou bylo vlastní výzkumné šetření zaměřené na oblast Uherskobrodsku. Toto šetření si nekladlo za cíl vysoké ambice, ale rozšířit znalosti o zájmovém vzdělávání dospělých, které je v České republice v pozadí zájmu legislativy.

Výsledkem tohoto šetření byla identifikace preferencí typů zájmového vzdělávání. Dospěla jsem k závěru, že nejčastěji vyhledávanou zájmovou aktivitou je na Uherskobrodsku pohybová a sportovní výchova, která je stejně jako většina ostatních typů zájmového vzdělávání motivována především vlastními zájmy jedinců. Zatímco nejméně preferencí získal typ vzdělávání orientovaný k duchovnímu životu a náboženství. Lidé v této oblasti pocítují za největší překážku v rozvíjení svých zálib a věnování se svým zájmům především nedostatek volného času. Ukázalo se, že možnost účastnit se ve svém volném čase zájmových aktivit pozitivně ovlivňuje jejich kvalitu života.

Pokud je vliv zájmového vzdělávání na kvalitu života dospělých v takové míře pozitivní, potom vyšší informovanost o možnostech se do zájmového vzdělávání zapojit či rozvoj organizací, jež tento typ vzdělávání poskytují, může přinést mnoho dalších aktivit, které budou přispívat ke kvalitě života dospělých na Uherskobrodsku.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje:

- Armstrong, M. (2007). *Řízení lidských zdrojů*. 10. vyd. Praha: Grada.
- Bartoňková, H. (2010). *Firemní vzdělávání*. Praha: Grada.
- Bednaříková, I. (2006). *Kapitoly z andragogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Bendl, S. a kol. (2015). *Vychovatelství*. Praha: Grada.
- Beneš, M. (2003a). *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum.
- Beneš, M. (2003b). *Andragogika teoretické základy*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Beneš, M. (20014). *Andragogika*. 2.vyd. Praha: Grada.
- Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum
- Filipcová, L. (1967). *Člověk, práce a volný čas*. Praha: Svoboda.
- Goeldner, Ch. & Ritchie, J. (2014). *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. Brno: BizBooks.
- Gurková, E. (2011). *Hodnocení kvality života pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum*. Praha: Grada.
- Havlík, R. (2015). *Úvod do sociologie*. 6.vyd. Praha: Karolinum.
- Hejna, D. (2010). *Náboženství a společnost*. Praha: Grada.
- Homola, M. (1977). *Motivace lidského chování*. 2. vyd. Praha: SPN.
- Hradečná, M. a kolektiv. (1998). *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.
- Hroník, F. (2006). *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. Praha: Grada.
- Jansa, P a kol. (2014). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum
- Jarvis, P. (2004). *Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practise*. 3. vyd. London: RoutledgeFalmer.

- Jůva, V. (1969). *Dějiny estetické výchovy*. 1969. Brno: UJEP. Petrušek, M., Vodáková, A., & Maříková, H. (1996). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum.
- Knotová, D. (2006). *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase* (s. 67-77). In Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Masarykova Univerzita.
- Knotová, D. (2008). *Zájmové vzdělávání dospělých* (s. 169–188). In: Rabušicová, M. (Ed.) a Rabušic, L. (Ed.) *Učíme se po celý život? : O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.
- Komenský, J. A. (1948). *Vševýchova*. Praha: Státní nakladatelství.
- Kryštoň, M. (2011). *Zájmové vzdelávanie dospelých*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta UMB.
- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada
- Mužik, J. (2005). *Didaktika profesního vzdělávání*. Plzeň: Fraus.
- Mužik, V & Krejčí, M. (1997). *Tělesná výchova a zdraví*. Olomouc: Hanex.
- Nakonečný, M. (1973). *Emoce a motivace*. Praha: SPN
- Nakonečný, M. (1996). *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Palán, Z. (2006). *Celoživotní učení*. In: Kalous, J. & Veselý, A. *Vybrané problémy vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum.
- Palán, Z. (1997). *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. Praha: DAHA.
- Pávková, J. (2002). *Pedagogika volného času*. Praha: Portál.
- Plamínek, J. (2014). *Vzdělávání dospělých*. 2.vyd. Praha: Grada.
- Pondělíček, J. a kol. (1987). *Kulturně výchovná činnost*. Praha: SPN
- Průcha, J. & Veteška, J. (2012). *Andragogický slovník*. Praha: Grada.
- Průcha, J. (2014). *Andragogický výzkum*. Praha: Grada.
- Rabušicová, M. a Rabušic, L. (2008). *Motivace a bariéry ve vzdělávání dospělých* (s. 97–113). In: Rabušicová M. (Ed.) a Rabušic, L. (Ed.) *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita.

- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti*. 6. vyd. Praha: Grada.
- Skalková, J. (1999). *Obecná didaktika*. Praha: ISV.
- Vážanský, M. (2010). *Kvalita života dospělých a seniorů v kontextu výchovné a sociální pomoci*. Brno: MSD.
- Šerák, M. (2009). *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál.
- Vážanský, M. (2001). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print- Typia.
- Vymazal, J. (1990). *Mimoškolní výchova a vzdělávání dospělých a její institucionální systém v ČR*. Praha: SPN.

Online zdroje:

Kuča, P. Encyklopedický rejstřík. 2003 [online], [cit. 2016-1-15]. Dostupné z:

<http://rejstrik.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=79571>

Memorandum, 2000. Memorandum o celoživotním učení. Národní vzdělávací fond, o.p.s. [online]. [cit. 2015-10-16]. Dostupné z:

<http://old.nvf.cz/archiv/memorandum/obsah.htm>

MŠMT, 2001. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. [online]. [cit. 2015-10-9]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/file/88?highlightWords=vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD+dosp%C4%9B1%C3%BDch>

Vyhláška č. 288/2002 Sb. Ministerstva vnitra, ze dne 15. 8. 2002, o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností [online], [cit 2016- 1- 15]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-388#cast2>

Zákon č. 111/ 1998 Sb. Zákon ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. [online]. [cit. 2015-10-9]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111#cast2>

Zákon č. 561/2004 Sb. Zákon ze dne 24. září. 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online]. [cit. 2015-10-9]. Dostupné z:

<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Webové stránky:

Dům dětí a mládeže Bojkovice. [online]. [cit. 2016-1-19]. Dostupné z:

<http://www.ddmbojkovice.cz/>

Centrum pohybových aktivit Delfín. [online]. [cit. 2016-1-19]. Dostupné z:

<http://delfinub.cz/>

Hvězdárna Domu kultury Uherský Brod. [online]. [cit. 2016-1-19]. Dostupné z:

<http://www.hvezdarnaub.cz/>

Jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky v Uherském Brodě. [online]. [cit. 2016-1-19]. Dostupné z: <http://www.gjak.cz/index.php/jazykova-skola>

Jazykové studium VYVA. [online]. [cit. 2016-1-25]. Dostupné z:

<http://www.studiovyva.cz/>

Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě. [online]. [cit. 2016-1-19].

Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/>

Myslivecký svaz Šaranov, Nivnice. [online]. [cit. 2016- 1- 25]. Dostupné z:

<http://www.msniwnice.cz/uvod.html>

Náboženské vyznání obyvatelstva. Český statistický úřad. [online]. [cit. 2016- 1- 25].

Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/57004fa0dc>

Oblastní Charita Uherský Brod. [online]. [cit. 2016-1-19]. Dostupné z:

<http://uhbrod.caritas.cz/>

Tělovýchovný spolek Komňa. [online]. [cit. 2016- 1-25]. Dostupné z:

<http://www.komna.cz/index.php?nid=5297&lid=cs&oid=2974912>

Východní Morava. Kulturní nabídka Uherskobrodská. [online]. [cit. 2016-1-24].

Dostupné z: <http://www.vychodni-morava.cz/de/repositorynode/4131>

Seznam schémat

Schéma 1: Místo zájmového vzdělávání v celoživotním učení	9
---	---

Seznam tabulek

Tabulka 1: Věková struktura respondentů	32
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Preferované typy zájmového vzdělávání	33
Graf 2: Motivace k jednotlivým typům zájmového vzdělávání	34
Graf 3: Bariéry zájmového vzdělávání	35
Graf 4: Zastoupení věkových kategorií v jednotlivých typech zájmového vzdělávání ..	36
Graf 5: Zastoupení pohlaví v jednotlivých typech zájmového vzdělávání	37

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník	1
---------------------------	---

Příloha 1: Dotazník

Zájmové vzdělávání dospělých na Uherskobrodsku

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku. Jeho cílem je identifikovat **preferované typy zájmového vzdělávání na Uherskobrodsku**. Zájmovým vzděláváním se rozumí vykonávání takových aktivit, které slouží především k rozvoji zálib, ale také k rozšíření vědomostí a dovedností v dané oblasti. Tento typ vzdělávání je uskutečňován ve volném čase. Dotazník je anonymní a mohou jej vyplňovat osoby starší 20 let žijící v mikroregionu Uherskobrodsko. Uvedené údaje budou sloužit k vědeckým účelům v rámci empirické části bakalářské práce.

Předem Vám děkuji za Vaši ochotu a spolupráci.

Kristýna Urbanová, bakalářské studium oboru Sociologie - Andragogika,
Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci.

1. Vaše pohlaví
 - Muž
 - Žena
2. Jaký je váš věk?
 - 20-29 let
 - 30-45 let
 - 46-65 let
 - 66 let a více
3. Vyberte maximálně 3 preferované typy zájmového vzdělávání, které vykonáváte ve svém volném čase.
 - Kulturní a estetické** (návštěva galerií, muzeí, tanec, hudba, umění,...)
 - Pohybové a sportovní** (fotbal, lyžování, aerobik, plavání,...)
 - Cestování a turistika** (pěší turistika, cykloturistika, poznávání naučných stezek, poznávání měst,...)
 - Orientované na zdraví a zdravý životní styl** (zdravá výživa, kurz první pomoci,...)
 - Orientované na ochranu přírody** (např. svazy včelařské, myslivecké,...)
 - Technické a odborné** (kurzy počítačové gramotnosti, kutilství, chalupaření, hvězdárny,...)
 - Jazykové vzdělávání** (jazykové kurzy)
 - Orientované k duchovnímu životu a náboženství**
 - Jiný** (uved'te jaký) _____

4. Uveďte zde 3 Vámi preferované typy zájmového vzdělávání uvedené v otázce č. 3 a křížkem označte u každého z nich, co Vás motivuje k jeho vykonávání.

Vaše preferované typy zájmového vzdělávání	Vlastní zájmy	Vnější očekávání (bylo Vám doporučeno se vzdělávat)	Profesní důvody	Rozvíjení společenských kontaktů	Snaha uniknout od každodennosti

5. Jakou pociťujete největší bariéru v možnosti se zájmově vzdělávat? Křížkem označte jednu možnost, případně uveďte vlastní odpověď.

- Nedostatek financí
- Nedostatek volného času
- Špatná dostupnost do místa vzdělávání
- Nedostatek informací o nabízených kurzech
- Nevyhovující rozvrh zájmových činností
- Nevyhovující programy nabízených možností
- Osobnostní bariéry
- Nepociťuji žádnou bariéru
- Jinou (uveďte jakou) _____

6. Ovlivňuje možnost účastnit se zájmových aktivit Vaši kvalitu života?

- Ano pozitivně.
- Ano negativně.
- Neovlivňuje.

Děkuji Vám za ochotu a čas, který jste věnovali vyplnění tohoto dotazníku.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Urbanová Kristýna

Název katedry fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Název práce: Zájmové vzdělávání na Uherskobrodsku

Počet znaků: 71. 831 znaků

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 48

Klíčová slova: celoživotní učení, motivace. Uherskobrodsko, zájmové vzdělávání dospělých

Anotace práce

Cílem bakalářské práce je identifikovat, jaké typy zájmového vzdělávání dospělí na Uherskobrodsku preferují, jaká je jejich motivace k nim, jaké pociťují bariéry, a zda možnost zapojit se do zájmového vzdělávání pozitivně ovlivňuje jejich kvalitu života. Bakalářská práce se zaměřuje na zájmové vzdělávání, charakterizuje ho, vymezuje jeho cíle, typy a identifikuje jeho postavení v rámci celoživotního učení. Zaměřuje se také na pojem motivace ve vzdělávání. Tyto teoretické pojmy jsou podkladem pro výzkumné šetření, které tvoří druhou část práce.

Annotation

Surname and Name of the Author: Urbanová Kristýna

Name of Department and Faculty: Department of Sociology, Andragogy and Cultural Anthropology, Faculty of Arts UP

Title of the Thesis: Leisure Education in Region of Uherský Brod

Number of Characters: 71. 83 characters

Number of Attachments: 1

Number of Resources Used: 48

Keywords: lifelong learning, motivation, region of Uherský Brod, leisure education of adults

Summary of the Thesis

The aim of this Bachelor Thesis is to identify what types of leisure education adults in the region of Uherský Brod prefer. What is their motivation and what barriers they experience or whether the leisure education have positive effect on the quality of their lives. The Thesis focuses on leisure education and characterizes it. It also defines its object and type and identifies its position in the context of lifelong learning. It focuses on the concept of motivation in education as well. These theoretical concepts are the base for my own research which forms the second part of the thesis.